

JAMBlich (Ἰάμβλιχος, **Iamblichus**) – gr. filozof neoplatonik, ur. ok. 242 w Chalkis, zm. w 326.

Ok. 270 studiował u Anatola (bpa Laodycei), następnie u Porfiriusza w Rzymie, skąd w 303 powrócił do Syrii, gdzie założył własną szkołę filozoficzną (tzw. syryjska szkoła neoplatońska).

J. jest autorem zbioru *De mysteriis liber* (wyd. G. Parthey, B 1857, A 1965), będącego używanym w szkole wstępem do filozofii, który obejmował m.in. *De vita Pythagorica liber* (wyd. L. Deubner, L 1937, St 1975; *O życiu pitagorejskim*, w: Porfiriusz, Jamblich, Anonim, *Żywoty Pitagorasa*, Wr 1993), a także licznych komentarzy do dzieł Arystotelesa, m.in. do: *Kategorii*, *O niebie*, *O duszy* (*Iamblichus De anima*, wyd. J. F. Finamore, J. M. Dillon, Lei 2002; w języku łac. i ang.), *Metafizyki*, traktowanych jako wprowadzenie do wykładu nauki platońskiej. J. sformułował obowiązujący w platońskich szkołach kanon dziesięciu dialogów Platona – *Alcybiades*, *Gorgiasz*, *Fedon*, *Kratyl*, *Teajtet*, *Sofista*, *Polityk*, *Fajdros*, *Uczta*, *Fileb*, *Timajos* i *Parmenides* (*In Platonis dialogos commentariorum fragmenta*, wyd. J. Dillon, Lei 1973).

Filozofia J. łączy neoplatonizm Plotyna z silnymi wpływami neopitagorejskimi (zwł. Nikomacha z Gerazy). W przeciwieństwie do Plotyna J. przyjmował istnienie dwóch pierwszych zasad: radykalnie transcendentnej pierwszej Jedni i drugiej Jedni, będącej zasadą stwórczą; po nich następowały dwie pitagorejskie zasady (Granica i Bezkrę), a ich zmieszanie stanowi Byt, stojący na czele świata Intelaktu. W hipostazie Intelaktu odróżnił 3 elementy: Byt, Życie, Myśl, a w każdym z nich ponadto 3 aspekty: niepartycypowalny (czysta forma danej hipostazy), partycypowalny i partycypowany (hipostaza odbita w niższych porządkach), ułatwiające łagodne przejście w emanacji poszczególnych hipostaz. Twierdził, że z duszy powszechnej (dusza świata) pochodzą nietożsame z nią dusze indywidualne ustawione w hierarchii wg porządku doskonałości od dusz bogów, przez herosów, demonów, aż do ludzi. W przeciwieństwie do Plotyna uważał, że żadna część duszy ludzkiej nie trwa stale w świecie Intelaktu, lecz przy pomocy „wózka duszy” (będącego bazą dla operacji mających na celu jej wyzwolenie z ciała; teurgia) „zstępuje” w

ciało i łączy się z nim. Jako jeden z pierwszych połączył filozofię neoplatońską z teurgią wyroczni chaldejskich.

J. Bidez, *Le philosophe Iamblichus et son école*, *Revue des études grecques* 32 (1919), 29–40; E. R. Dodds, *The Greeks and the Irrational*, Be 1951; H. Lewy, *Chaldaean Oracles and Theurgy*, K 1956, P 1978; H. Kuhn, *LThK* V 589–590; A. C. Lloyd, *EPh* IV 105; W. H. O’Neill, *New Catholic Encyclopedia*, NY 1967, VII 311; F. W. Cremer, *Die Chaldäischen Orakel und J. de mysteriis*, Meisenheim am Glan 1969; B. Dalsgaard Larsen, *J. de Chalcis. Exégète et philosophe*, I–II, Aarhus 1972; J. F. Finamore, *Iamblichus and the Theory of the Vehicle of the Soul*, Chico 1985; *Iamblichus. The Philosopher*, Iowa City 1997; G. Staab, *Pythagoras in der Spätantike. Studien zu „De vita Pythagorica“ des Iamblichos von Chalkis*, Mn 2002.

Agnieszka Kijewska